

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

מזמור תהילים י"ט הוא בלא ספק מן המוכרים ולוקחי הלב שבמזמורי תהילים. בהירות ציוריו, רהיטות לשונו וגמישותה, דימויו המצודדים ותמימות האמונה העולה ומפכה מכל אלה, שובים את הלב. המזמור נפתח בכותרת: **לְמִנְצַח מְזִמּוֹר לְדָוִד** (א) ומסתיים בפסוק חתימה. גוף המזמור מחולק לשלוש יחידות תוכן מרכזיות: פס' ב-ז, ח-י, יא-יג.

נעיין במזמור כאשר בשלב ראשון נעמוד על הייחוד של כל אחד מחלקיו, ובשלב השני נציג דרכים להבנת הקשרים בניהם. דרכם, נעמיק במשמעו. בסיום נפנה אתכם לעיון במזמור קי"ט שנושאו דומה.

כותרת המזמור (פס' א)

המונח **מזמור** מצוי רק בספר תהילים ורק בכותרות המזמורים, הוא מופיע בספר חמישים ושבע פעמים. מזמור מציין ככל הנראה סוג כללי של השיה, אבל משמעו המדויק של המונח אינו ברור מאליו, וכבר חז"ל נתקשו בפירושו. הם ראו בו כינוי לשיר שמח אבל נראה שפירושו של מונח זה שיר דתי בעל מקצב מזיקלי. המונח **"למנצח"** בא בחמישים וחמשה מזמורים, ותמיד בכותרת המזמור. חוץ מאשר בספר תהילים הוא מופיע בחבקוק פרק ג', פס' יט, וגם שם הוא נזכר כחלק ממזמור תפילה.

1.

להבנת הפשט והדרש של המילה "למנצח" עיינו בדה"א ט"ו, פס' כא, ובפירוש המילה במצודת ציון ובדברי הרב קוק:

מצודת ציון עזרא פרק ג פסוק ח: לנצח - ענינו ניצוח השיר ע"ש שדרך בעלי השיר לנצח זה את זה בהרמת הקול ובהכרעת הנעימה.

הרב קוק סידור עולת ראיה: השירה העליונה לא תוכל לחול על האדם בקדושתה, כי אם אחרי אשר האדם בטוהר מוסרו ינצח בקרבו פנימה את כל כח המדכא את הנפש וכל דבר המחשיך את הודה של הנשמה. המנצח, - לו יאתה להתחיל את המזמור, המפנה דרך אל השירה האלוהית, בזה שהיא מגלה להאדם את עצמיותו, את פנימיות נפשו המיוחדת, שכל הכוחות החומריים בהתגברותם הם מסתירים אותה... מהאישיות נבחרה לכך נעים זמירות ישראל, למנצח, מזמור, לדוד.

תהילים יט

יחידה ראשונה (פס' ב-ז)

ב **הַשָּׁמַיִם מְסֻפָּרִים כְּבוֹד-אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מְגִיד הַרְקִיעַ**
 ג **יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אִמְרָ וּלְיָלָה לְלַיְלָה יַחֲוֶה-דַּעַת**
 ד **אִין-אִמְרָ וְאִין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם**
 ה **בְּכָל-הָאָרֶץ יֵצֵא קוֹם וּבְקִצָּה תִבֵּל מְלִיָּהֶם לְשִׁמְשׁ שָׁם-אֶהֱל בָּהֶם**
 ו **וְהוּא כֹחֲתָן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ יְשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אַרְח**
 ז **מִקִּצָּה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל-קִצּוֹתָם וְאִין נִסְתָּר מִחֻמְתּוֹ.**

.2

עיינו בחלקו הראשון של המזמור וחשפו את מאפייניו הסגנוניים והתוכניים. שימו לב לחזרות, לשדות סמאנטיים, לפתיחה ולחתימה. חשבו מהי התחושה שעולה בקורא המזמור למקרא החזרות?

.3

למילה "כבוד" יש מספר משמעויות. עיינו במקורות הבאים ובחנו את התיאור בפרקנו לאורם: שמות מ', פס' לד; תהילים ח', פס' ו, קל"ח, פס' ה.

יחידה שנייה (פס' ח-י)

ח	תִּנְוֶרֶת	ה'	תְּמִימָה	מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ
	עֲדוֹת	ה'	נְאֻמָּנָה	מַחְכִּימַת פִּתְי
ט	פְּקוּדֵי	ה'	יְשָׁרִים	מְשַׁמְּחֵי-לֵב
	מְצוֹת	ה'	בָּרָה	מְאִירַת עֵינַיִם
י	יִרְאֵת	ה'	טְהוֹרָה	עוֹמְדַת לְעַד
	מְשֻׁפְּטֵי	ה'	אֲמֵת	צְדָקוֹ יַחֲדוֹ

יא **הַנְּחַמְדִּים מְזַהֵב וּמְפַז רַב וּמְתוֹקִים מְדַבֵּשׁ וְנֹפֶת צוּפִים.**

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים © כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

4.

עיינו בחלקו השני של המזמור ועמדו על מאפייניו הסגנוניים והתוכניים. גם כאן, שימו לב למבנה היחידה, למילים מנחות, לשדות סמאנטיים, לאברי הגוף וליחס בין פס' ט-י לפס' יא. חשבו מהי התחושה העולה בכם למקרא היחידה השניה והחזרות המאפיינות אותה?

5.

מהו לדעתכם ההבדל בין כל כינויי התורה המופיעים בחלק הראשון של הפס' ומה ההבדל בין כל תיאורי התורה המופיעים בחלק השני של התקבולת.

6.

מה היחס בין היחידה השניה ליחידה הראשונה במזמור?

יחידה שלישית (פס' יא-פס' יג)

היחידה השלישית כוללת אף היא 3 פסוקים:

יב	גַּם-עֲבָדָה נִזְהָר בָּהֶם	בְּשִׁמְרָם עֲקֹב רָב
יג	שְׁגִיאוֹת מִי-יָבִין	מִנְסַפְרוֹת נִקְנִי.
יד	גַּם מַזְדִּים חֲשֵׁה עֲבָדָה	אֵל-יִמְשְׁלוּ-בִי
טו	יְהִי לְרָצוֹן אֱמֶר־פִּי	אֲז אֵיתֶם וְנִקְיִתִי מִפֶּשַׁע רָב
	וְהִגִּיזוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ	
	ה' צוּרִי וְגֹאֲלִי.	

החלק השלישי כולל תפילה לסליחה ולשמירה מחטאים, תפילה שמודגשת על ידי שתי הופעות של המילה 'גם' ואז מגיעה תפילת סיום שבה בעל המזמור מתפלל שה' יקבל את תפילתו.

הפערים בין חלקי המזמור הביאו חלק מן הפרשנים הביקורתיים למחשבה שהמזמור אינו אחיד וכך כתב וייזר: מזמור י"ט בנוי משני חלקים עצמאיים של שירים, השונים זה מזה בתוכנם, אווירתם, שפתם ומשמעותם. המזמורים שונים זה מזה עד כדי שניתן לומר בוודאות שלא יתכן שהם פרי יצירתו של אותו מחבר. אין בידי שום הסבר לכך ששני מזמורים עצמאיים אלו אוחדו למזמור אחד.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

7.

עמדו על הפערים בין שני סוגי הלל המופיעים במזמור: הלל על הבריאה והלל על התורה ההתגלות. מהו לדעתכם הקשר והיחס בין שני החלקים הראשונים ומהו היחס ביניהם לבין לחלק השלישי? עיינו בדברי **רד"ק**: תורת ה', מה שסמך ענין התורה לעניין השמש, רצה לומר: כמו שהשמים והשמש והגלגלים מעידים ומספרים על כבוד האל ועל חכמתו, כן התורה והמצות אשר צוה לעמו ישראל מעידות על חכמתו ועל ישרו, כמו שאמר (דברים ז, ח): אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת.

8.

י' מזור טוען שבמזמור מצויים שלושה צירים שמאחדים את שלושת חלקיו ומבארים את התהליך המתרחש בו: ציר האור, ציר התום וציר הדיבור.

א. בחנו את ציר האור: באיזה הקשר הוא מופיע בכל אחת מן היחידות ומהו טיבו?

ב. בחנו את ציר התום: היכן הוא מופיע בכל אחת מן היחידות ומהו התהליך שמתרחש במעבר מהיחידה הראשונה לשניה ולשלישית?

ג. בחנו את ציר הדיבור: מי מדבר ביחידה הראשונה, מי בשניה ומי בשלישית? עמדו על משמעות המעברים הללו.

9.

יש הטוענים שקיימות זיקות הדוקות בין מזמור י"ט לסיפור הבריאה. השוו את היחידה הראשונה לבראשית **א'**, השוו את היחידה השניה לבראשית **ב'-ג'** והשוו את היחידה השלישית לבראשית **ד'**. מהי התורה לפי השוואה זו ומהו התהליך שעובר בעל המזמור?

שאלת הפניה:

10.

מזמור **קי"ט** משלב שבח לתורה, עם תחינת יחיד בה בעל המזמור מתחנן אל ה' פעמים רבות שיעזור לו בלימוד התורה ובקיומה. פעמים רבות לאורך המזמור מבקש המשורר מה' שיעזור לו מתוך מידת החסד, או מתוך הנאמנות לברית שיש לו עם ישראל. מזמור זה נחלק לעשרים ושנים בתים, כמניין האותיות ובכל בית שמונה שורות.

קראו את המזמור ונסו לחשוב מה משמעותה של התורה על פי בעל המזמור, ומה הקשר בינה לבין הצלתו מיד אויביו.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

תהילים יט

הרחבה: שפת אמת על מזמור י"ט

"כי הנפש יש בה השתוקקות נפלא אל מי שבראה. אבל הרצונות הגשמיים מכסים זה הרצון הפנימי של הנפש ובני ישראל בכח התורה זוכין למצוא זה הרצון האמת הגנוז בנפש. וכמו כן כתב וכל חפצך לא ישוו הפירוש כי אין האדם זוכה לרצון האמת רק בכח התורה כדכבתי הנחמדים מזהב ונקראת חמדה גנוזה (שבת פח ע"ב). שאין חמדה ותשוקה בעולם כמו התורה רק אין זוכין לחמדה הגנוזה רק על ידי רוב היגיעה בתורה. וזה משיבת נפש שמחזרת התשוקה והרצון. שבאמת קודם החטא היה כל תשוקת האדם אל הבורא יתברך כמו שנתן השכל שכל פעולה נמשכת אחר הפועל והנברא אחר הבורא. אך החטא מבדיל ולכן התורה משיבת נפש. פירוש נפש: רצון. כמו "יש את נפשכם"."

פירושי מילים:

קוּם (פס' ה): הפירוש המקובל קו מלשון אָנָּה. ואולי ניתן לפרש קוּם במשמעות של קָרַן אֹהֶר.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555